

Centrální zástupné úřady biskupa:
úřad korektora kléru

Vznik úřadu korektora kléru v Praze

- úřad nemá obdobu v jiné evropské diecézi
- jeho vznik = součást přechodu od beneficiálního systému správy k novějšímu systému oficií, tj. úřadů plně závislých na biskupovi
- již od doby Jana z Dražice: oficiál = soudce biskupského soudu
- za Arnošta z Pardubic: generální vikáři
- rovněž za Arnošta přibyl další zástupný úředník, korektor kléru × na rozdíl od generálních vikářů se nevyvinul za Arnoštova episkopátu v plně stabilizovaný úřad; tak se stalo až za Arnoštova druhého nástupce, Jana z Jenšejna, kdy se z něj vyvinul téměř monopolní trestní soudce nad duchovenstvem; počátky úřadu za Arnošta daleko skromnější

Vznik úřadu korektora kléru v Praze

Arnoštův episkopát = pouze čtyři zmínky o korektorovi a všechny jako nedatovaný formulářový kus **ve formulářové sbírce Arnošta z Pardubic**

1) Komise pro Petra II. z Rožmberka, v níž mu Arnošt svěřil **úřad korektora bechyňského arcijáhenství**, i když takový titul ve FS přímo obsažen není (je jen v nadpisu daného kusu, ale ten až z doby vzniku FS; jinak v listině pouze sloveso *corrigere*, termín *correctio* atd.)

- komise musela vzniknout do 1357, než tento jihočeský prelát natrvalo přesídlil do Prahy
- kompetence: provádět opravu (*correctio*) kleriků všech hodností a stupňů, dohlížet na neoprávněné nošení hábitu a tonzury laiky, na nošení zbraní kleriky, hraní hazardních her a navštěvování krčem kleriky, jejich soužití se ženami, věnování se světským zaměstnáním a zisku, zanedbávání příkazů diecézních statut, rozdmýchávání sporů...; Petr měl provinilce předvolávat, vyslýchat, vyzvat k nápravě, trestat církevními soudy, v případě nutnosti přivolat na pomoc světské rameno...
- Petr = spíše předchůdce pozdějších korektorů, zatím jen pro jedno arcijáhenství

Petr II. z Rožmberka

Výrazná osobnost české církve 2. poloviny 14. století; probošt kolegiální kapituly u královské kaple Všetech svatých na Pražském hradě (1355-+1384), úzké vazby ke kurii (nabídku Urbana VI. stát se kardinálem zřejmě ze zdravotních důvodů odmítl), finančně podporoval český poutní dům v Římě, zakoupený Karlem IV. 1368

Dole Petrova okrouhlá pečeť; vpravo kaple Všetech svatých:

Vznik úřadu korektora kléru v Praze

Druhá nedatovaná komise Arnošta z Pardubic pro korektora kléru (opět není takto explicitně nazván!): podobné kompetence, ale rozšířeny o vizitace + není omezeno na jedno arcijáhenství.

Třetí nedatovaný formulářový kus je mandátem pro Vojtěcha, augustiniána kanovníka z kanonie na pražském Karlově, který je již označen jako korektor, a druhého klerika: *religioso fratri Alberto, canonico regulari Montis s. Karoli in Praga, correctori cleri per diocesim nostram Pragensem a nobis specialiter deputato, et discreto viro Milote, plebano in...* Těmto duchovním je přidělen úkol provést vizitaci pražských arcijáhenství, potrestání provinilých kleriků a jejich nahlášení arcibiskupovi. Vizitace tedy nebyla součástí běžných pravomocí korektora Vojtěcha, musela mu být speciálně svěřena.

Čtvrtý nedatovaný formulářový kus: korektor již vystupuje primárně jako trestní soudce nad kleriky – právě tato oblast se měla stát těžištěm korektorových pravomocí.

Korektor se tedy za Arnošta vyvíjel jako jistá náhražka arcijáhnů (arcijáhenství byla často v rukou kuriálních mnohoobročníků), proto zprvu prováděl (i) vizitace; postupně rozšířil své působení na celou diecézi.

Vývoj korektorského úřadu v 60.-90. letech

- v závěru Arnoštova episkopátu se podařilo většinu arcijáhenství obsadit mítními kleriky, kteří se věnovali svým povinnostem (dočasně eliminován dopad papežských provizí) ⇔ pokles významu úřadu korektora
- opuštění vizitační oblasti, která opět plně v rukou arcijáhnů
- korektor se specializuje jako trestní soudce kléru, kterému arcijáhni hlásí provinilé osoby
- z trestního soudnictví korektor vytlačil oficiála, ale brzy mu vyvstala konkurence v soudu generálních vikářů: až do 1382 jsou v soudních aktech generálních vikářů (AICP) kontinuálně zatoupeny trestní kauzy
- po 1382 zřejmě korektor (téměř) monopolním trestním soudcem, jako takový je vnímán např. v synodálních statutech Jana z Jenštejna; v pramenech nyní časté zmínky o korektorech (Jakub z Paběnic 1380-1386, Vojslav farář v Miličíně 1386-1395, Ojír z Domanic 1396-1403, dále 1406 a 1410); korektoři často v AICP jako zástupci generálního vikáře, jako arbitři etc. × minimum písemností z jejich vlastní soudní činnosti

Úřad korektora na počátku 15. století ve světle ACC

1407-1410: jediná dochovaná **kniha korektorových akt (ACC)**.

V této době střídavě korektorem **mistr Hereš a Ojř z Domanic** (1410).

Zpřístupnění:

1) Podlahův překlad či spíše parafráze jednotlivých zápisů, seřazených do tematických skupin dle typů deliktů – nikoliv podle chronologického pořadí. Záměr editora: ukázat, že kriminalita kléru nebyla – až na výjimky – zase tak závažná a že arcibiskupové a jejich úředníci těmto negativním jevům úspěšně čelili.

2) Nově kritická edice knihy připravená Janem Adámkem (2018).

Úřad korektora na počátku 15. století ve světle ACC

Obsah „trestních“ kauz v ACC: stíhání „konkubinářů“ všech stupňů (od náhodného styku se ženou po mnohaleté soužití s výchovou společných dětí), hazardní hry, návštěvy krčem, nošení zbraní, provozování světského zaměstnání, nedodržování předpisů o kněžském oděvu, simonie (svatokupectví), nezachování rezidence, zanedbávání modlitby breviáře, provozování magie a vymítání démonů, majetková kriminalita včetně vyloupení kostelů, ublížení na zdraví.

Dále v ACC soukromoprávní zápisy nesporné povahy: opět jde o veřejnou knihu, jako AICP nebo LE.

Zcela výjimečně v ACC i spory – to však obvykle rozhodčí řízení, kdy korektor jedním z arbitrů.

System trestů = nápadně mírný: u mírnějších deliktů pouze podmíněný trest – korektorovo nařízení doplněné o sankce pro případ jeho neplnění; u závažnějších deliktů nepodmíněný trest – rozsudek (z asi 600 kauz jen 24!; obvykle **pranýř** a arcibiskupský **žalář**, ten obvykle relativně krátký, pak navíc část trestu prominuta*, pravidelně však zpřísněný posty o chlebu a vodě ve středu a pátek; **vypovězení z diecéze**).

* Nejhorší delikvent: Matěj, farář v Husí v olom. diec. – krádeže, loupeže, svatokrádeže, vražda dvou osob – pouze 5 let žaláře, po 13 měsících trest prominut!

Místa výkonu trestů

Pranýř z 16. století ve Valašských Kloboukách – jeden z nejstarších v českých zemích:

Gotické sklepení původně (arci)biskupského hradu v Horšovském Týně (v ACC máme ovšem doloženo pouze uvěznění v arcbiskupském žaláři v Praze a v Roudnici):

Úřad korektora na počátku 15. století ve světle ACC

Vztah mezi korektory a arcijáhny:

- arcijáhni často původci vyšetřování v urč. případě korektorem – pak příslušné případy projednávány *de mandato* (= v tomto kontextu z podnětu/z popudu, nikoliv na rozkaz) arcijáhna příslušného obvodu
- především v letech 1407/8: ACC se odvolávají na arcijáhenské vizitace hned v několika arcijáhénstvích současně, v duchu synodálních statut arcibiskupa Zbyňka z roku 1407

Poslední předhusitský korektor **Martin** (1415-1419).

Otázkou je (ne)zachování úřadu korektora po vzplanutí huitské revoluce: splynul s generálním vikariátem jako oficialát? V žitavském exilu o korektorovi nelyšíme...

× korektor se objevuje v arcibiskupské kurii husitského arcibiskupa Konráda z Vechty (po jeho přestupu k husitství).

Základní edice a literatura:

- ◆ Antonín PODLAHA, *Akta korektorů duchovenstva diecéze pražské z let 1407–1410*, Praha 1921.
- ◆ Jan ADÁMEK (ed.): *Acta Correctoris cleri civitatis et diocesis Pragensis annis 1407–1410 comparata*, Praha 2018 (Archiv český 43).
- ◆ Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Korektoři kléru pražské diecéze*, PHS 16, 1971, s. 71–111.
- ◆ Jan ADÁMEK, *Korektor kléru arcidiecéze pražské jako trestní soudce*, in: *Sacri canones servandi sunt. Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII–XV*. Kolektivní monografie, ed. Pavel Krafl, Praha 2008, s. 343–351.

(Jan Adámek dále publikoval sérii případových studií; mimořádně zajímavá zejm. Jan ADÁMEK, *Obyvatelé města Písku v aktech korektora kléru pražské diecéze: k vyšetřování písecké vraždy v roce 1407*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2010*, Písek 2011, s. 43–49.)